

რადი ჩანთლაძე*

„ნამქეზებელი“ მესამე პირი წინასახელშეკრულებო ურთიერთობებში – პასუხისმგებლობის საფუძვლები და ფარგლები

სახელშეკრულებო ურთიერთობების განვითარების კვლადაკვალ, სულ უფრო დიდ მნიშვნელობას იძენს წინასახელშეკრულებო ეტაპი, რომელშიც შესაძლებელია, მონაწილეობდნენ არა მხოლოდ მომავალი კრედიტორი და მოვალე, არამედ მესამე პირებიც, რომელთაც გავლენა აქვთ მოლაპარაკების მხარეთა ნების ფორმირებაზე. წინამდებარე სტატიის მიზანია წინასახელშეკრულებო ურთიერთობებში, სწორედ, ამ მესამე პირთა ჩართულობის საკითხი, მათ მიმართ ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის საფუძვლები და პასუხისმგებლობის ფარგლები; კერძოდ, წარმოჩენილია ხელშეკრულების დადებაზე „ნამქეზებელი“ მესამე პირების მიმართ წარმოშობილი მოთხოვნის სამართლებრივი ბუნება და მისი განსხვავება სხვა ვალდებულებითსამართლებრივი მოთხოვნებისგან.

წინასახელშეკრულებო ურთიერთობებში მესამე პირების მონაწილეობისა და მათ მიმართ მოთხოვნის წაყენების პრაქტიკული მნიშვნელობის მიუხედავად, ქართული ნორმები საკითხს სათანადოდ და დეტალურად არ აწესრიგებს. აქედან გამომდინარე, შედარებითსამართლებრივი მეთოდით, სტატიის მიზანია საკვლევი საგანი გაანალიზებულია ქართული და გერმანული ნორმატიული მოწესრიგების ქრილში, ყურადღება ეთმობა გერმანულ *culpa in contrahendo*-ს დოქტრინაში, ასევე, სასამართლო პრაქტიკაში წარმოდგენილ განმარტებებს.

საკვანძო სიტყვები: წინასახელშეკრულებო ურთიერთობა, *culpa in contrahendo*-ს დოქტრინა, მესამე პირები წინასახელშეკრულებო ურთიერთობაში, „ნამქეზებელი“ მესამე პირი, განუვლი ხარჯის ანაზღაურება.

1. შესავალი

ნაშრომის მიზანია, წინასახელშეკრულებო ურთიერთობის ფარგლებში, იმ პირთა პასუხისმგებლობის საფუძვლების და ფარგლების გამოკვლევა, ვინც უშუალოდ არ დებს ხელშეკრულებას, თუმცა მათი მოქმედებები განაპირობებს მოლაპარაკების მონაწილის ნდობის წარმოშობას და მნიშვნელოვან როლს ასრულებს მისი ნების ფორმირებაში. ასეთი პირები შეგვიძლია ხელშეკრულების დადებაზე „ნამქეზებელ“ მესამე პირებად მოვიხსენიოთ.

საკვლევი შემთხვევები წარმოდგენილია ქართულ და გერმანულ კანონმდებლობაში არსებული ნორმების, კერძოდ, *culpa in contrahendo*-ს (ბრალი წინასახელშეკრულებო ურთიერთობებში) დოქტრინის ქრილში. ძირითადი მიზანია, დადგინდეს მესამე პირთა მიმართ წინასახელშეკრულებო ურთიერთობის ეტაპზე პასუხისმგებლობის ნორმატიული საფუძვლები და ფარგლები ქართული კანონმდებლობის შესაბამისად. გერმანულ მოდელზე აქცენტის გაკეთების მიზეზი იმითაა განპირობებული, რომ საკვლევი საგნის მომწესრიგებელი ნორმები საქართველოს სამოქალაქო კოდექსში¹ („სკ“) ამ სამართლის რეცეფციის შედეგად დამკვიდრდა და, შესაბამისად, გერმანული დოქტრინა თუ პრაქტიკა, სისტემური თუ შინაარსობრივი თვალსაზრისით, ყველაზე შესაფერისი მოდელია პარალელების გასავლენად.

* ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტის მონვეული ლექტორი, დოქტორანტი.

¹ 1997 წლის №786 კანონი, <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/31702>> [13.03.2024].

ნაშრომში მოხსენიებული ცნებების – წინასახელშეკრულებო ურთიერთობაში ბრალის ქვეშ მოიაზრება *culpa in contrahendo*-ს დოქტრინით განსაზღვრული უფლება-მოვალეობები, ხოლო ხელშეკრულების დადებაზე „ნამქეზებელი“ მესამე პირები წარმოადგენენ წინასახელშეკრულებო ურთიერთობებში ირიბად მონაწილე პირებს, რომლებიც განსაკუთრებული ნდობის ან/და კვალიფიკაციის გამო, მნიშვნელოვანწილად განაპირობებენ წინასახელშეკრულებო ურთიერთობების წარმართვასა და გარიგების შინაარსის განსაზღვრას.²

2. *Culpa in contrahendo*-ს დოქტრინა და მისი ადგილი ვალდებულებით სამართალში

ქართულ სამართალში წინასახელშეკრულებო ურთიერთობებს აწესრიგებს სკ-ის 316-ე მუხლის მეორე ნაწილი და 317-ე მუხლის მეორე და მესამე ნაწილები, რომელიც ადგენს გულისხმიერების პრინციპს და განსაზღვრავს წინასახელშეკრულებო ეტაპზე ვალდებულების წარმოშობის შესაძლებლობას.³

წინასახელშეკრულებო ურთიერთობის მომწესრიგებელი ნორმა სკ-ში გერმანული სამართლის რეცეფციის შედეგად დამკვიდრდა. გერმანელმა მეცნიერმა – რუდოლფ ფონ იერინგმა შეიმუშავა *culpa in contrahendo*-ს დოქტრინა,⁴ რომელმაც გერმანულ კოდიფიკაციაში ასახვა მხოლოდ 2002 წელს, ვალდებულებითი სამართლის რეფორმის ფარგლებში, პოვა.⁵ ნორმატიული ფორმით დადგენამდე, გერმანიაში დოქტრინას დიდი გავლენა ჰქონდა სამოსამართლო სამართალზე, 2002 წლამდე გერმანულ ლიტერატურაში ის აღინიშნებოდა, როგორც სასამართლო პრაქტიკისა და დოქტრინის მემკვიდრით სამართლის განვითარების შედეგი და, ამდენად, პრეცედენტული წესების ერთობლიობას წარმოადგენდა.⁶ საგულისხმოა, რომ გერმანიის სამოქალაქო კოდექსში („გსკ“) *culpa in contrahendo*-ს ინსტიტუტის ევოლუცია, ძირითადად, გამომწვეული იყო იმ გარემოებით, რომ დელიქტური სამართლის დამცავი ფუნქცია, ქონებრივი ზიანის ანაზღაურებისას, „სუსტი“ იყო წინასახელშეკრულებო ეტაპისათვის.⁷

Culpa in contrahendo-ს დოქტრინით გათვალისწინებული სამართალურთიერთობები არ მიეკუთვნება სახელშეკრულებო ურთიერთობებს, ვინაიდან, ამ დროს, ვალდებულება წარმოიშობა „მოლაპარაკების“ ეტაპზე, ე.ი. როდესაც მხარეებს ჯერ არ აქვთ დადებული ხელშეკრულება.⁸ ასეთ დროს, სახეზე არ არის ხელშეკრულებიდან გამომდინარე მოთხოვნა, არამედ – ნდობის შესაბამისი მოქმედების განხორციელება, რაც, ურთიერთობის მახასიათებლების

² Lowisch M., New Law of Obligations in Germany, Ritsumeikan Law Review №30, 147. <<http://www.ritsumei.ac.jp/acd/cg/law/lex/rlr20/Manfred141.pdf>> [13.03.2024].

³ 1997 წლის №786. კანონი, საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი, მუხლები 316-317. <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/31702>> [13.03.2024].

⁴ იხ. Rudolf von Jhering -ის 1861 წელს გამოცემული სტატია – Culpa in contrahendo, Jahrbuch für Dogmatik <<http://dlib-zs.mpiet.mpg.de/pdf/2084719/04/1861/20847190418610005.pdf>> [13.03.2024].

⁵ Markesinis B., Unberath H., Johnson A., The German Law of Contracts, 2006, 103.

⁶ Zimmermann R., The Law of Obligations: Roman Foundations of the Civilian Tradition, Oxford, 1990, 422;

⁷ MüKoBGB/Gottwald, 9th edition 2022, BGB § 328 Rn. 167-169.

⁸ <https://beck-online.beck.de.lez.tsu.edu.ge:2443/Dokument?vpath=bibdata%2Fkomm%2Fmuekobgb_9_band3%2Fbgb%2Fcont%2Fmuekobgb.bgb.p328.gliv.gl1.gla.htm&anchor=Y-400-W-MUEKOBGB-G-BGB-P-328-RN-167#FNID0ERDD6> [13.03.2024].

⁸ მესხივილი ქ., წინასახელშეკრულებო ურთიერთობა, წინარე ხელშეკრულება, ბე (შედარებით სამართლებრივი ანალიზი), „ქართული ბიზნესის სამართლის მიმოხილვა“, VI გამოცემა, 2017, 33–34.

გათვალისწინებით, შეიძლება, მაგალითად, გამოიხატოს აუცილებელი ინფორმაციისა და დოკუმენტაციის მიწოდებასა და გულისხმიერების პრინციპის დაცვით თანამშრომლობაში,⁹ ან ამგვარი ვალდებულების დარღვევის გამო ზიანის ანაზღაურებაში. ზიანის ანაზღაურების წინაპირობა არის ის გარემოება, რომ ვალდებულები პირი მოლაპარაკების მონაწილის წინაშე წინასახელშეკრულებო ურთიერთობის სტადიაზე არღვევს გულისხმიერების ვალდებულებას. წინასახელშეკრულებო ურთიერთობის დასაწყისად და ხელშეკრულების მომზადების ეტაპად მიიჩნევა ყველა ის მომენტი, როდესაც მხარეები ერთმანეთის ქონებასა და სხვა სიკეთეებზე გარკვეული ზემოქმედების შესაძლებლობას მოიპოვებენ, რაც დაკავშირებულია ხელშეკრულების მომზადებასთან ან მის დადებასთან.¹⁰

როგორც აღინიშნა, წინასახელშეკრულებო ურთიერთობისას წარმოშობილი ვალდებულებები არასახელშეკრულებო ვალდებულებათა ჯგუფს მიეკუთვნება, თუმცა აზრთა სხვადასხვაობას იწვევს ვალდებულებითი სამართლის სისტემაში მისი ადგილი, უმთავრესად, დელიქტურ სამართალთან მიმართებით. არსებობს მოსაზრება, რომ, თუ უფლების და კანონიერი ინტერესის არამართლზომიერ ხელყოფას აქვს ადგილი, დელიქტური მოთხოვნა (სკ-ის 992-ე მუხლი) სრულად ფარავს ყველა შესაძლო შემთხვევას.¹¹ სხვადასხვა ქვეყანაში არსებობს განსხვავებული მიდგომები დელიქტის და *culpa in contrahendo*-ს ინსტიტუტების ურთიერთმიმართებასთან დაკავშირებით. მაგალითად, ფრანგულ და ესპანურ სამართალში წინასახელშეკრულებო ურთიერთობების მონესრიგება, სრულად, მოიაზრება დელიქტური სამართლის სქემაში; გერმანიაში, ავსტრიაში და შვეიცარიაში ეს ინსტიტუტი დამოუკიდებელია დელიქტისგან; ფინეთში შესაძლებელია ორივე მათგანის ალტერნატიულად გამოყენება.¹²

ქართულ სასამართლო პრაქტიკაში დასახელებულია წინასახელშეკრულებო ურთიერთობა და დელიქტს შორის ერთი განმასხვავებელი ნიშანი. დელიქტის სუბიექტი შეიძლება ნებისმიერი პირი იყოს, ხოლო წინასახელშეკრულებო ვალდებულება შეიძლება წარმოემყვას მხოლოდ მოლაპარაკების მონაწილეს.¹³ ლიტერატურაში შეგვიძლია მოვიძიოთ კიდევ ერთი არსებითი განსხვავება, რომელიც შეეხება ე.წ. „სუფთა“ ქონებრივი ზიანის ანაზღაურებასთან დაკავშირებით პასუხისმგებლობის საკითხს.¹⁴ დელიქტური სამართლის ამოცანას სამართალდარღვევის¹⁵ შედეგად წარმოშობილი ზიანის ანაზღაურება წარმოადგენს, როდესაც მოვალის მართლსაწინააღმდეგო და ბრალეულმა¹⁶ ქმედებამ გამოიწვია კრედიტორის უფლების ან კეთილდღეობის შემცირება/განადგურება, იმ პირობებში, როდესაც მხარეები, ზიანის წარმოშობის მომენტამდე, ვალდებულებითსამართლებრივ ურთიერთობაში არ იმყოფებოდნენ.¹⁷ *Culpa in contrahendo*-ს შემთხვევაში, ზიანი წარმოიქმნება მოლაპარაკებების დაწყების შედეგად,

⁹ Zimmermann R., Whittaker S., Good Faith in European Contract Law, Cambridge University Press, 2000, 24.

¹⁰ ვაშაკიძე გ., სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, თბ., 2019, მუხლი 314, ველი 37, 46.

¹¹ მელაძე გ., არასწორი ინფორმაციის გაუფრთხილებლობით მიწოდებისას დამდგარი „სუფთა“ ქონებრივი ზიანის ანაზღაურება, „შედარებითი სამართლის ჟურნალი“ 2/2020, 41.

¹² Wendehorst C., Precontractual Liability in European Private Law, 1 JETL 376, 2010, 381.

¹³ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2016 წლის 9 მარტის განჩინება №ას-898-848-2015.

¹⁴ მელაძე გ., არასწორი ინფორმაციის გაუფრთხილებლობით მიწოდებისას დამდგარი „სუფთა“ ქონებრივი ზიანის ანაზღაურება, „შედარებითი სამართლის ჟურნალი“ 2/2020, 41.

¹⁵ იგულისხმება ნებისმიერი კანონსაწინააღმდეგო ქმედება.

¹⁶ კანონმდებლობა ითვალისწინებს დელიქტურსამართლებრივ შემთხვევათა ჯგუფს, როდესაც პირს პასუხისმგებლობა ბრალის გარეშე შეიძლება დაეკისროს.

¹⁷ ბიჭია მ., კანონისმიერი ვალდებულებითი ურთიერთობები, თბ., 2016, 241.

ნდობის გაცრუების გამო,¹⁸ ვალდებულებითსამართლებრივი ურთიერთობის ფარგლებში, სპეციალური დამცავი ნორმის დარღვევის საფუძველზე, ამასთან, ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნა შეიძლება, წარედგინოს მხოლოდ მოლაპარაკების მონაწილეს. ამდენად, *culpa in contrahendo*, ნორმატიულად და თვისებრივად, დამოუკიდებელი შინაარსის მქონე მონესრიგებაა; ცალკე მონესრიგება თავისთავად ცხადყოფს *culpa in contrahendo*-ს განსხვავებულობას დელიქტური მოთხოვნისგან და ეს ააშკარავებს კანონმდებლის მიზანს. ურთიერთობის თავისებურება, როგორც შემადგენლობის, ისე სამართლებრივი შედეგის თვალსაზრისით, გამორჩეულია დელიქტისაგან. მოცემული განმარტების მსგავსად, გერმანელ მეცნიერთა მოსაზრებით, *culpa in contrahendo*-ს შემთხვევები არ მიეკუთვნება დელიქტური საფუძვლებით წარმოშობილ ვალდებულებათა ჯგუფს, არამედ, თავისი განსაკუთრებული მახასიათებლებით, ისინი ვალდებულების წარმოშობის განცალკევებულ ნორმატიულ მონესრიგებას წარმოადგენს.¹⁹ დოქტრინაში, გარკვეულ შემთხვევებში, ვლინდება როგორც სახელშეკრულებო, ასევე არასახელშეკრულებო სამართლის მახასიათებლები – მასში პასუხისმგებლობის დამოუკიდებელი ნორმატიული საფუძვლებია მოცემული – საკითხის გადანყვეტის ე.წ. „მესამე გზა“.²⁰

3. „ნამქეზებელი“ მესამე პირები წინასახელშეკრულებო ურთიერთობებში

„ნამქეზებელი“ მესამე პირების ცნებაში მოიაზრებიან ისეთი პირები, რომლებიც, მართალია, ხელშეკრულების დადების პროცესში, გადანყვეტილების მიმღები პირების სახით, უშუალოდ, არ მონაწილეობენ, თუმცა მნიშვნელოვან როლს ასრულებენ ამ ეტაპზე პოტენციური კონტრაქტის შინაგანი ნების ფორმირებაში, მათი მოქმედებები მნიშვნელოვნად განაპირობებს მოლაპარაკების მხარის დასაბუთებული მოლოდინების წარმოშობას.²¹ მათი მოქმედებები შესაძლებელია, იყოს ბრალეული, ან არაბრალეული, ხოლო ბრალეულობის შეფასებისას, რელევანტურია ბრალი განზრახვია, თუ გაუფრთხილებელი. *Culpa in contrahendo*-ს დოქტრინით გათვალისწინებული პასუხისმგებლობა პირს შეიძლება, დაეკისროს მხოლოდ გაუფრთხილებელი ბრალის პირობებში.

ქართულ მონესრიგებაში, ნორმატიული თვალსაზრისით, „ნამქეზებლის“ არსებობა რთულად შეიძლება განვიხილოთ, თუმცა სკ-ს 317-ე მუხლის მეორე ნაწილის ფორმულირებით, აბსტრაქტულად, 316-ე მუხლის მეორე ნაწილში მონესრიგებული მოვალეობები „...შეიძლება ხელშეკრულების მომზადების საფუძველზეც წარმოიშვას“. ამ თვალსაზრისით, აქ „ნამქეზებელი“ მესამე პირიც შეიძლება იქნეს მოაზრებული. ე.ი. ნებისმიერი, მათ შორის, სხვა პირის უფლებებისა და ქონებისადმი გულისხმიერების ვალდებულება, ცხადია, განჭვრეტადობის კრიტერიუმის გათვალისწინებით, შეიძლება ხელშეკრულების მომზადების საფუძველზეც წარმოიშვას.²² მართალია, დასახელებულ ნორმებში პირდაპირ არაა მითითებული წინასახელ-

¹⁸ Precontractual liability: reports to the XIIIth Congress, International Academy of Comparative Law, H. Hondius Ewoud ed., Montreal, Canada, 18 – 24 August 1990, Deventer 1991, 11. მითითებულია ნაშრომიდან: ლაფანაშვილი ა., კეთილსინდისიერების პრინციპის მნიშვნელობა და მოლაპარაკების მონაწილის ბრალი წინასახელშეკრულებო ეტაპზე, თბ., 2019. 37.

¹⁹ Markesinis B., Unberath H., Johnson A., The German Law of Contracts, 2006, 92.

²⁰ Markesinis B., Unberath H., Johnson A., The German Law of Contracts, 2006, 92.

²¹ კროპოლერი ი., გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის სასწავლო კომენტარი, მე-13 გადამუშავებული გამოცემა, თ. დარჯანია და ზ. ჭეჭელაშვილის თარგმანი, ე. ჩაჩანიძე, თ. დარჯანია, ლ. თოთლაძის რედაქტორობით, თბ., 2014, § 311, ველი 1, 197.

²² 1997 წლის №786. კანონი, საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი, მუხლი 317.

შეკრულებო ურთიერთობებში მესამე პირების ჩართულობა, თუმცა, ვინაიდან მათ მხარეთა უფლება-მოვალეობებზე უშუალო ან ირიბი ზეგავლენის მოხდენა შეუძლიათ, ისინი, გარკვეულ შემთხვევებში, ასევე, უნდა განვიხილოთ ვალდებულებითი ურთიერთობის მონაწილეებად და, შესაბამისად, მათზეც უნდა გავრცელდეს კეთილსინდისიერი და გულისხმიერი ქცევის მოვალეობები. ამასვე მიუთითებს რეფორმის შემდგომი გერმანული რეგულირება, კერძოდ, გსკ-ს 311-ე პარაგრაფის მეორე ნაწილის თანახმად, ვალდებულებითი ურთიერთობა, 241-ე პარაგრაფის მეორე ნაწილით გათვალისწინებული დებულებებით (ვალდებულების შესახებ ზოგადი დებულებები), სხვა შემთხვევებთან ერთად, წარმოიშობა: 1. ხელშეკრულების დადების შესახებ მოლაპარაკებების დაწყებით; 2. ხელშეკრულების მომზადებით, რომლითაც, შესაძლებელია, ერთი მხარე მეორეს აძლევს თავის უფლებებზე, ქონებრივ სიკეთესა ან ინტერესებზე ზემოქმედების შესაძლებლობას, ან ანდობს მათ ამ მხარეს; ან 3. მსგავსი საქმიანი კონტაქტებით. ამავდროულად მუხლის მესამე ნაწილის მიხედვით, ვალდებულება შეიძლება, ასევე, წარმოიშვას იმ პირების მიმართ, რომლებიც უშუალოდ არ უნდა გახდნენ ხელშეკრულების მხარეები; კერძოდ, ასეთი ვალდებულება წარმოიშობა, თუ მესამე პირი განსაკუთრებით მაღალი ნდობით სარგებლობს და ამიტომ მოლაპარაკებასა თუ ხელშეკრულების დადებაზე მნიშვნელოვნად ზემოქმედებს.²³

ამრიგად, გსკ-ით, წინასახელშეკრულებო ურთიერთობის ფარგლებში, დგინდება ვალდებულების წარმოშობის შემთხვევები, რომლებშიც ვალდებულების ადრესატებად დასახელებულია მესამე პირებიც. დოქტრინაში გამოთქმული მოსაზრების თანახმად, წინასახელშეკრულებო ურთიერთობებში მესამე პირების ოთხი ჯგუფი შეიძლება გამოიყოს: ა) განსაკუთრებული ნდობის მქონე პირები; ბ) ექსპერტები და სპეციალისტები; გ) ხელშეკრულების დადებით ეკონომიკურად დაინტერესებული პირები; დ) განსაკუთრებული მფარველობის ქვეშ მყოფი პირები.²⁴ „ნამქეზებელი“ მესამე პირები მოლაპარაკებების პროცესში დამოუკიდებლად მოქმედებენ და წარმოშობენ მხარეების ნდობას.

რელევანტურია წინასახელშეკრულებო ურთიერთობებში მოქმედი დაცვის ღირსი ინტერესის გამოკვლევა. გულისხმიერების პრინციპი, თავის თავში, მოიაზრებს სამართალური ურთიერთობის მონაწილეების მიერ ერთმანეთის უფლებებისა და კანონიერი ინტერესების დაცვისა და უსაფრთხოების ვალდებულებებს, რაც უნივერსალური დანაწესია და მისი გამოვლენა ვალდებულებით სამართლებრივ ურთიერთობებში ვერ იქნება ნორმატიულად რეგლამენტირებული ცალკეული მოქმედებების/უმოქმედობის ჩამოთვლითი ან/და კონკრეტიზაციის ფორმით. როგორც სხვა არაერთი ნორმა, გულისხმიერების დანაწესი ქართულ სამართალში გერმანული დოქტრინის გავლენით იქნა შემოღებული.²⁵ წინასახელშეკრულებო ურთიერთობებში გულისხმიერების პრინციპის დარღვევის შემდეგი შემთხვევები განიხილება: 1. სახელშეკრულებო ურთიერთობის მონაწილე არღვევს დაცვისა და უსაფრთხოების ვალდებულებას, რის შედეგადაც ზიანი ადგება სამართალური ურთიერთობის მონაწილის ინტერესს; 2. წინასახელშეკრულებო მოლაპარაკების მონაწილე არღვევს ინფორმაციის მინოდების ვალდებულებას – არ

<<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/31702>> [13.03.2024].

²³ გერმანიის სამოქალაქო კოდექსი, *ჭეჭელაშვილი ზ.* თარგმანი, მეორე რედაქტირებული გამოცემა, თბ., 2019, 74-75.

²⁴ *მარიამიძე გ.*, ვალდებულებითი სამართალი, ზოგადი ნაწილი, I ნაწილი, I გამოცემა, თბ., 2011, 45.

²⁵ *ვაშაყიძე გ.*, სამოქალაქო კოდექსის გართულებულ ვალდებულებათა სისტემა, 2010, 88. მითითებულია: სამოქალაქო კოდექსის კომენტარში, 2019, მუხლი 314, ველი 39, 47.

ანვდის ინფორმაციას, ან ანვდის მეორე მხარეს მცდარ ან არასრულ ინფორმაციას, რაც ხელშეკრულების ფორმირების პროცესში ადრესატისთვის არსებითი და მნიშვნელოვანი შეიძლება იყოს; 3. წინასახელშეკრულებო ურთიერთობის მონაწილე აფერხებს ხელშეკრულების დადების პროცესს, როცა შეგნებულად, ან გაუფრთხილებლად ინვესტის იხეთ გარემოებებს, ან თავიდან არ იცილებს მათ დადგომას, რომელთაც შეუძლია, ხელი შეუშალოს ხელშეკრულების დადებას; 4. წინასახელშეკრულებო ურთიერთობის მონაწილე საპატიო მიზეზის გარეშე წყვეტს სახელშეკრულებო მოლაპარაკებებს, რის შედეგადაც, მეორე მხარის მიერ ხელშეკრულების მომზადებაზე განეული დანახარჯები გამოუსადეგარი ხდება (ლოიალობის ვალდებულება).²⁶

4. პასუხისმგებლობის საფუძვლები

წინასახელშეკრულებო ურთიერთობიდან წარმოშობილი ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის წარდგენა შესაძლებელია 317-ე მუხლის მესამე ნაწილში დასახელებული საფუძვლით, ე.ი. როდესაც, წინასახელშეკრულებო ბრალის არსებობის პირობებში კრედიტორი ითხოვს მისთვის სასურველი შინაარსის ხელშეკრულების დადების მიზნით განეული ხარჯების ანაზღაურებას. წინასახელშეკრულებო ეტაპზე ვალდებულების დარღვევა, თავის მხრივ, შეიძლება გამოიხატოს შემდეგ შემთხვევებში: მოვალე, „ნაქეზების“ და კონტრაქტის ნდობის გაცრუების შედეგად, „უარეს“ სამართლებრივ მდგომარეობაშია, ვიდრე ხელშეკრულების დადების შემთხვევაში აღმოჩნდებოდა; ან მოვალე, მესამე პირის „ნაქეზების“ გამო, დებს არასასურველ ხელშეკრულებას.²⁷

Culpa in contrahendo-ს საფუძველზე, ზიანის ანაზღაურების დამდგენი ნორმის შემადგენლობაში (ქართული და გერმანული ნორმების თანახმად) შემდეგი ელემენტებია: 1. მოვალის ქმედება, ან მოქმედებისგან თავის შეკავება, წინასახელშეკრულებო ეტაპზე; 2. ამ ქმედებით კრედიტორისთვის ხელშეკრულების დადების საფუძვლიანი ნდობის აღძვრა; 3. ამ ნდობის საფუძველზე კრედიტორის ქმედება, რამაც ხარჯის გაღება გამოიწვია; 4. მოვალის საპირისპირო ქმედება, რომელიც ეწინააღმდეგება ამ ნდობას.²⁸ ანალოგიურად, იმ შემთხვევაში, როდესაც „ნამქეზებელი“ მესამე პირების მიმართ პასუხისმგებლობის დაკისრების საკითხია გამოსაკვლევი, მითითებული ელემენტები „ნამქეზებელ“ მესამე პირსაც უნდა მიემართებოდეს, თუმცა გარკვეულ დაკონკრეტებას საჭიროებს. მისი პასუხისმგებლობის დასადგენად უნდა განისაზღვროს, რომ „ნამქეზებელმა“, წინასახელშეკრულებო მოლაპარაკების ფარგლებში, აღძრა მოლაპარაკებების მონაწილე დაზარალებულის (ის, ვინც მისთვის არახელსაყრელ გარიგებას დებს) საფუძვლიანი ნდობა, რომელსაც იგი გაუფრთხილებელი ბრალით გააცრუებს და, შედეგად, კრედიტორს ზიანი მიაღებდა. იმ შემთხვევაში, თუკი „ნამქეზებელმა“ მოლაპარაკების მხარე შეცდომაში განზრახი მოქმედებით შეიყვანა, მაშასადამე, უშუალოდ და განჭვრეტადად ხელყო კრედიტორის უფლება, უნდა წარმოიშობოდეს უფლების აღდგენის დელიქტურსამართლებრივი მოთხოვნა, რაც თავის მხრივ, გამოიხატება წინასახელშეკრულებო ბრალის გამო ზიანის ანაზღაურების შესაძლებლობას. ამიტომ, მითითებული საფუძვლით მოთხოვნის წარდგენა დასაშვებია მხოლოდ გაუფრთხილებელი ბრალის არსებობის პირობებ-

²⁶ ვაშაკიძე გ., სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, თბ., 2019, მუხლი 314, ველი 43, 49.

²⁷ Markesinis B., Unberath H., Johnson A., The German Law of Contracts, 2006, 97.

²⁸ ვაშაკიძე გ., სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, თბ., 2019, მუხლი 314, ველი 43, 49.

ში. ამასთან, პასუხისმგებლობის მიზნებისთვის აუცილებელი არ არის, მოლაპარაკებების მხარეებს ერთობლივად გააჩნდეთ წინასახელშეკრულებო ურთიერთობის დადებითი შედეგით დასრულების მოლოდინი, არამედ საკმარისია, რომ ზიანის მიყენებამდე მხოლოდ დაზარალებულ მხარეს ჰქონოდა ცალმხრივი ნდობა.²⁹

წინასახელშეკრულებო ეტაპზე პასუხისმგებლობის განსაზღვრის მიზნებისთვის აუცილებელია, რომ „წამქეზებელი“ მესამე პირის ქმედება მიზეზობრივ კავშირში იყოს მართლსაწინააღმდეგო შედეგთან – ზიანის მიყენებასთან. სამართლის თეორიაში მიზეზობრივი კავშირის დადგენა ეკვივალენტურობის თეორიის საფუძველზე ხორციელდება. ეს გულისხმობს *conditio sine qua non* ფორმულის მეშვეობით ფაქტების დადგენას, კერძოდ, ქმედების გარეშე გამოიცილებული უნდა იყოს შედეგის დადგომა.³⁰ წინასახელშეკრულებო ურთიერთობისას აუცილებელია, რომ „წამქეზებელი“ მესამე პირის მოქმედებამ მოლაპარაკებების მხარეში გამოიწვიოს იმგვარი შინაგანი ნება, რომელიც მას ხელშეკრულების დადებისკენ უბიძგებს. ნდობის გაცრუების კვალიფიკაციისთვის, რელევანტურია იმის დადგენა, ჰქონდა თუ არა პირველად პოტენციურ მოვალეს საფუძვლიანი ინტერესი, რომელიც გაამართლებდა მოლაპარაკებების ეტაპზე მის ქმედებას.³¹ თავის მხრივ, განცალკევებულ შეფასებას საჭიროებს კრედიტორის ნდობის საკითხი. გერმანიის უზენაესი სასამართლოს (*Bundesgerichtshof*) 1970 წლის 10 ივლისის გადაწყვეტილებაში³² განვითარებულია მსჯელობა, რომ მოლაპარაკებების მონაწილემ გონივრულ ვადაში და გარკვევით უნდა განაცხადოს, რომ მასაც სურს ხელშეკრულების დადება. ნდობა, რამდენადაც გაამართლებული უნდა იყოს გარკვეული დროის განმავლობაში, სამუდამო ვერ იქნება.

ბრალის საკითხთან დაკავშირებით უნდა ითქვას, რომ სკ-ით არაა გათვალისწინებული მისი ლეგალური დეფინიცია, ხოლო დოქტრინის მიხედვით, სამოქალაქო სამართალში ცნობილია ბრალის ორი ძირითადი ფორმა: განზრახვა (*dolo*) და გაუფრთხილებლობა (*culpa*), რომელიც შემადგენლობის სუბიექტური ელემენტებია.³³ როგორც უკვე აღინიშნა, წინასახელშეკრულებო პასუხისმგებლობის ნორმების გამოყენება მხოლოდ გაუფრთხილებელი ბრალის პირობებშია შესაძლებელი. სამოქალაქო სამართლებრივი ბრალის განმსაზღვრელი სხვადასხვა თეორია არსებობდა, თუმცა საკვლევი საგნის შინაარსის გათვალისწინებით, საყურადღებოა ქართული და გერმანული სამართლის თანამედროვე მიდგომები. დოქტრინაში მიიჩნევა, რომ გაუფრთხილებელი ბრალისთვის ამოსავალია სამოქალაქო ბრუნვისათვის ჩვეული ყურადღებულობის დაცვის საკითხის შეფასება. ამრიგად, უნდა დადგინდეს, გამოავლინა თუ არა მოლაპარაკებების მონაწილემ „წამდვილი“ მზრუნველობა,³⁴ რომელსაც მის ადგილას გამოავლენდა სხვა გონიერი და რაციონალური სუბიექტი. სახეზე უნდა იყოს ობიექტური, სამართლის ნორმის დარღვევა, რომელიც გულისხმობს ბრალის არსებობას. მითითებული მსჯელობის შესაბამისად, როდესაც შეფასების საგანია „წამქეზებელი“ მესამე პირის ბრალეულობა,

²⁹ ვან ერპი ჯ. ჰ. მ., წინასახელშეკრულებო ეტაპი. ევროპული და შედარებითი სამართლის ინსტიტუტის თარგმანები, ქართული სამართლის მიმოხილვა, 2011-2012, 42.

³⁰ ლუთინგჰაუსი პ., დელიქტური სამართალი, თბ., 2011, 19.

³¹ ვან ერპი ჯ. ჰ. მ., წინასახელშეკრულებო ეტაპი. ევროპული და შედარებითი სამართლის ინსტიტუტის თარგმანები, ქართული სამართლის მიმოხილვა, 2011-2012, 42

³² *Neue Juristische Wochenschrift (NJW)* 1970, 1840-1841.

³³ ჩიტაშვილი ნ., ბრალის მნიშვნელობა სახელშეკრულებო პასუხისმგებლობის განსაზღვრისთვის, „სამართლის ჟურნალი“, №1, 2009, 149.

³⁴ ქოჩაშვილი ქ., ბრალი, როგორც სამოქალაქო სამართლებრივი პასუხისმგებლობის წინაპირობა (შედარებით-სამართლებრივი კვლევა), „სამართლის ჟურნალი №1“, 2009, 88.

სწორედ, ობიექტური მესამე პირის ქცევის სტანდარტზე უნდა გაკეთდეს აქცენტი. ერთი მხრივ, „წამქეზებელს,“ მისი განსაკუთრებული წინასახელშეკრულებო როლიდან გამომდინარე, მოეთხოვება კეთილსინდისიერად, სათანადო გულისხმიერებითა და წინდახედულებით, შეაფასოს ხელშეკრულების დადებისათვის რელევანტური საკითხები და ამგვარად გასცეს დასკვნა ან/და რეკომენდაცია, ხოლო, მეორე მხრივ, მისთვის მოსალოდნელი და აღქმადი უნდა იყოს მოლაპარაკებების მონაწილისათვის ზიანის მიყენების შესაძლებლობა. ამდენად, პასუხისმგებლობის დაკისრება შესაძლებელია, მხოლოდ, ბრალეული ქმედების შემთხვევაში,³⁵ როდესაც ზიანი სავარაუდოა.³⁶ შესაფასებელია ისიც, თუ რა დონეზე და როგორ გამოიწვია „წამქეზებელმა“ მეორე მხარის ნდობა.³⁷

მესამე პირთა პასუხისმგებლობა, გერმანულ სამართალში, ასევე შეიძლება ეფუძნებოდეს მესამე პირთა სასარგებლოდ დადებული გარიგების კონცეფციას,³⁸ რომელსაც წინასახელშეკრულებო ურთიერთობის ეტაპზე გარკვეული თავისებურებები ახასიათებს. კონცეფცია „ხელშეკრულება მესამე პირის დამცავი ეფექტით“, კეთილსინდისიერების პრინციპის მიხედვით, ხელშეკრულების ე.წ. „შემავსებელ განმარტებას“ ეფუძნება. მესამე პირის მიმართ „დამცავი ეფექტით“ ხელშეკრულების გამოყენების წინაპირობებია: 1. ე. წ. „კრედიტორის სი-ახლოვე“ მესამე პირთან – ამ უკანასკნელს, კრედიტორის მსგავსად უნდა ეხებოდეს ხელშეკრულებიდან წარმოშობილი საფრთხეები; 2. კრედიტორის, მესამე პირის დაცვის მიმართ უნდა გააჩნდეს ინტერესი მესამე პირის დაცვასთან დაკავშირებით – კრედიტორს უნდა ჰქონდეს კანონით აღიარებული ინტერესი; 3. „შეცნობადობა მოვალისათვის“ – შეცნობადი უნდა იყოს ზემოხსენებული ორი ელემენტი, რათა მან შესაბამისად შეაფასოს რისკები; 4. უნდა არსებობდეს მესამე პირის დაცვის საჭიროება – მესამე პირს არ უნდა გააჩნდეს ზიანის (სახელშეკრულებო) ანაზღაურების საკუთარი მოთხოვნის უფლება.³⁹ მესამე პირს შეუძლია, ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნა, თუ ჩამოთვლილ ელემენტებთან ერთად, სახეზეა ზიანის ანაზღაურების სხვა წინაპირობები. მაგალითისთვის: თუ ექსპერტი, უძრავი ნივთის კონსტრუქციულ მდგომარეობასთან დაკავშირებით, პოტენციურ გამყიდველს მცდარ დასკვნას წარუდგენს, რომელსაც მომავალი მყიდველი ენდობა და სასურველი ნაყიდობის ხელშეკრულების დასადავად გარკვეულ ხარჯებს გაიღებს, მას (მყიდველს) როგორც ექსპერტიზის მომზადების ხელშეკრულების მიმართ „დამცავი ეფექტით“ მოსარგებლეს,⁴⁰ შეიძლება, წარმოეშვას ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნა. ასეთ შემთხვევაში, მომავალ მყიდველს და ექსპერტს შორის წარმოიშობა დამოუკიდებელი ვალდებულებითსამართლებრივი ურთიერთობა. პასუხისმგებლობის კრიტერიუმს წარმოადგენს ექსპერტის მიერ საექსპერტო ობიექტით დაინტერესებული პირის და მისი კანონიერი ინტერესის შეცნობადობა. შეცნობადობის ელემენტის გამოკვლევისას კი, გასათვალისწინებელია ექსპერტის სპეციალური ცოდნის მახასიათებლები და საექსპერტო სა-

³⁵ ვაშაკიძე გ., სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, თბ., 2019, მუხლი 317, ველი 36, 45.

³⁶ ვაშაკიძე გ., სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, თბ., 2019, მუხლი 317, ველი 48, 45.

³⁷ ვან ერპი ვ. შ. მ., წინასახელშეკრულებო ეტაპი. „ვეროპული და შედარებითი სამართლის ინსტიტუტის თარგმანები, ქართული სამართლის მიმოხილვა,“ 2011-2012, 43.

³⁸ MüKoBGB/Emmerich, 9. Aufl. 2022, BGB § 311 Rn. 216-218.

<[https://beck-](https://beck-online.beck.de/lez.tsu.edu.ge:2443/?vpath=bibdata%2Fkomm%2FMuekoBGB_9_Band3%2FBGB%2Fcont%2FMuekoBGB%2EBGB%2Ep311%2EgIC%2EgIV%2Ehtm)

[online.beck.de/lez.tsu.edu.ge:2443/?vpath=bibdata%2Fkomm%2FMuekoBGB_9_Band3%2FBGB%2Fcont%2FMuekoBGB%2EBGB%2Ep311%2EgIC%2EgIV%2Ehtm](https://beck-online.beck.de/lez.tsu.edu.ge:2443/?vpath=bibdata%2Fkomm%2FMuekoBGB_9_Band3%2FBGB%2Fcont%2FMuekoBGB%2EBGB%2Ep311%2EgIC%2EgIV%2Ehtm)> [13.03.2024].

³⁹ რუსიაშვილი გ., კაზუსების კრებული, ვალდებულებითი სამართლის ზოგადი ნაწილი, თბ., 2020, 229.

⁴⁰ Volens U., Expert's Liability to a Third Person at the Point of Intersection of the Law of Contract and the Law of Delict, Juridica International, XVII, 2010, 187.

მუშაოს საგანიც, ვინაიდან მითითებული გარემოებებიდან გამომდინარე, შესაძლებელია მის მიმართ „უნდა ევარაუდა“ სტანდარტით საკითხის შეფასება.⁴¹ ამასთან, მოთხოვნის წარმოშობისთვის აუცილებელია, რომ კრედიტორს არ გააჩნდეს გამყიდველის მიმართ სახელშეკრულებო მოთხოვნა, რომელიც შესაძლოა გამოირიცხოს კონტრაქტის არაბრალეულობით – მისი წარმოდგენები, თავის მხრივ, ეფუძნება ექსპერტის მცდარ დასკვნას.⁴² მაშასადამე, კრედიტორზე, გამყიდველთან ერთად, თანაბრად, ვრცელდება დასკვნის ნაკლოვანებიდან წარმოშობილი სახელშეკრულებოსამართლებრივი ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნა.⁴³ მსგავსი მიდგომა შესაძლოა, უფრო ამარტივებდეს – სწრაფსა და რეალურს ხდიდეს პოტენციური მყიდველისთვის ზიანის ანაზღაურების შესაძლებლობას, ვიდრე მის მიერ არაბრალეული გამყიდველისთვის მოთხოვნის წარდგენა, ხოლო შედეგად, გამყიდველის მიერ ექსპერტისთვის მომსახურების ხელშეკრულებიდან გამომდინარე მოთხოვნის გაცხადება.

გერმანული სამართლის მიხედვით, წინასახელშეკრულებო ბრალის გამო „ნამქეზებელი“ მესამე პირის პასუხისმგებლობა შესაძლებელია დადგეს სპეციალური კანონით⁴⁴ განსაზღვრული ვალდებულების დარღვევის გამო – აუდიტორს დაეკისრება პასუხისმგებლობა კომპანიის ფინანსური მდგომარეობის არასწორი შეფასებისას ინვესტორებისთვის მიყენებული ზიანისთვის. მოცემულ შემთხვევაში, კომპანიის და აუდიტორის ხელშეკრულება დადებული იყო მესამე პირების – ინვესტორების სასარგებლოდ და მათ სასარგებლოდ მოქმედებდა „დამცავი ეფექტი“.⁴⁵ გერმანიის ფედერალური სასამართლო „ნამქეზების“ პასუხისმგებლობის საკითხის, მათ შორის, ბრალეულობის ხარისხის შეფასებისას, გარდა მოლაპარაკებების მხარის მხრიდან განსაკუთრებული ნდობის წარმოშობისა და მისი გაცრუებისა, ასევე, ასახელებს კონკრეტული შინაარსის მქონე დასადები ხელშეკრულების მიმართ მესამე პირის – მოცემულ შემთხვევაში, წარმომადგენლის პირად ეკონომიკურ დაინტერესებას.⁴⁶

5. პასუხისმგებლობის ფარგლები

სკ-ს მოწესრიგება ავინროებს პასუხისმგებლობის ფარგლებს, კერძოდ, 317-ე მუხლის მეორე ნაწილით დგინდება, რომ ვალდებულების წარმოშობა შესაძლებელია ხელშეკრულების მომზადების ეტაპზეც, მომდევნო ნაწილით კი ზიანი გამოიხატება მხარის მიერ ხელშეკრულებ-

⁴¹ *Volens U., Expert's Liability to a Third Person at the Point of Intersection of the Law of Contract and the Law of Delict, Juridica International, XVII, 2010, 186.*

⁴² ზოგადი წესის მიხედვით, ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნა ქმედებით დაზარალებულ მხარეს აქვს, თუმცა განსაკუთრებულ შემთხვევებში, გერმანული სასამართლო პრაქტიკა შესაძლებელს ხდის, რომ დაზარალებული მესამე პირის სანაცვლოდ ზიანის ანაზღაურება წარდობის ხელშეკრულების კონტრაქტმა მოითხოვოს. *ჰაგენლოხი უ.*, არქიტექტორის პასუხისმგებლობა გერმანიაში, „შედარებითი სამართლის ქართულ-გერმანული ჟურნალი,“ 2/2024, 29.

⁴³ *რუსიაშვილი გ.*, ზოგადი ვალდებულებითი სამართალი, კაზუსების კრებული, თბ., 2020, 42.

⁴⁴ გერმანიის 2021 წლის კანონი „ფინანსური ბაზრის ინტეგრაციის გაძლიერების შესახებ“. <https://www.bgbl.de/xaver/bgbl/start.xav?startbk=Bundesanzeiger_BGBl&jumpTo=bgbl121s1534.pdf#_bgbl__%2F%2F%5B%40attr_id%3D%27bgbl121s1534.pdf%27%5D__1707139432545> [13.03.2024].

⁴⁵ *MüKoBGB/Emmerich, 9. Aufl. 2022, BGB § 311 Rn. 216-218.*

<https://beck-online.beck.de.lez.tsu.edu.ge:2443/?vpath=bibdata%2Fkomm%2FMuekoBGB_9_Band3%2FBGB%2Fcont%2FMuekoBGB%2EBGB%2Ep311%2EGlc%2EgIV%2Ehtm> [13.03.2024].

სექცია 218

⁴⁶ *BGH, judgment of June 17, 1991 – II ZR 171/90.*

<<https://research.wolterskluwer-online.de/document/5bdac224-b34f-44f1-81e0-c0cdfddca809>> [13.03.2024].

ბის დადების მიზნით განუული ხარჯებით. თავის მხრივ, „ნამქეზებელს“, რომელიც ხელშეკრულების მხარეს „უბიძგებს“ ნების გამოვლენისკენ, პასუხისმგებლობა შეიძლება, დაეკისროს, მხოლოდ, კანონით პირდაპირ გათვალისწინებული ფორმით და მოცულობით. ამდენად, წინასახელშეკრულებო ეტაპზე მხარეს არ შეუძლია, მის პოტენციურ კონტრაჰენტს ან/და მესამე პირს მოსთხოვოს ხელშეკრულების დადება.⁴⁷ კრედიტორს, ასევე, არ შეუძლია „ნამქეზებელ“ მესამე პირს მოსთხოვოს მიუღებელი შემოსავლის ანაზღაურება.⁴⁸ წინასახელშეკრულებო ურთიერთობებში ზიანის ანაზღაურების მხოლოდ კრედიტორის მიერ განუული ხარჯების ანაზღაურებით შემოსაზღვრის დოქტრინული დასაბუთება ეფუძნება კეთილსინდისიერების პრინციპის განვრცობით განმარტებას. მონესრიგება იცავს მოვალეს დაუსაბუთებელი პასუხისმგებლობისგან – არ დაეკისროს წინასახელშეკრულებო ბრალის გამო თანხის ისეთი ოდენობით გადახდა, რომელიც ხელშეკრულების დადების შემთხვევაში იქნებოდა ანაზღაურებელი, მით უფრო მაშინ, როდესაც მოვალე, ასეთ დროს, შემხვედრ სარგებელსაც (სახელშეკრულებო შესრულება) ვერ იღებს; გარდა ამისა, მსგავსი მიდგომით შეილახებოდა ხელშეკრულების დადების თავისუფლების პრინციპი.

გერმანულ სამართალში აქტუალურია წინასახელშეკრულებო ეტაპზე „სუფთა“ ქონებრივი ზიანის ანაზღაურების მტკიცების საკითხი. „სუფთა“ ქონებრივი ზიანის ცნების ქვეშ მოიაზრება შემთხვევა, როდესაც მოვალის ქმედება, მართალია, იწვევს კრედიტორის ქონების შემცირებას, თუმცა იმგვარად, რომ არ ხელყოფს მის აბსოლუტურ სიკეთეს, მათ შორის როგორცაა საკუთრება, მფლობელობა, სხეული, ჯანმრთელობა და ა.შ.⁴⁹ გერმანული სამოსამართლო სამართალი, შესაბამისი უფლების დამცავი ნორმის დარღვევის და ფაქტობრივი საფუძვლების არსებობის შემთხვევაში, საგამონაკლისო წესით, უშვებს *culpa in contrahendo*-ს პრინციპის მიხედვით, „სუფთა“ ქონებრივი ზიანის ანაზღაურების შესაძლებლობას.⁵⁰ მაგალითად, გერმანული სასამართლო მიიჩნევს, რომ პასუხისმგებლობა დაეკისრება პირს, რომელიც აცხადებს, რომ ხელშეკრულების მხარეს თავდებად დაუდგება, ან მსგავსი შინაარსის მქონე მოქმედებას განახორციელებს.⁵¹ საპირისპიროდ, პასუხისმგებლობა არ დაეკისრება მესამე პირს, რომელიც საკუთარ კომპეტენციაზე მიუთითებს, ან, უბრალოდ, მოდერატორია მოლაპარაკებების პროცესში.⁵² ამასთანავე, დოქტრინაში გამოთქმულია მოსაზრებაც, რომ წინასახელშეკრულებო ურთიერთობაში წარმოშობილი ნდობის ინტერესი შესაძლოა, ასევე მოიცავდეს არშემდგარი ალტერნატიული გარიგებიდან მიუღებელ შემოსავალსაც.⁵³ თუ ხელ-

⁴⁷ ხუნაშვილი ნ., კეთილსინდისიერების პრინციპი სახელშეკრულებო სამართალში, თბ., 2014. 152. ნაშრომში წარმოდგენილია ზოგადი წესი ხელშეკრულების თავისუფლების პრინციპის მიხედვით და გათვალისწინებულია კონტრაჰირების იძულების შემთხვევების ჯგუფი.

⁴⁸ ხუნაშვილი ნ., კეთილსინდისიერების პრინციპი სახელშეკრულებო სამართალში, თბ., 2014. 150.

⁴⁹ რუსიაშვილი გ., „სუფთა ქონებრივი ზიანი“ – გულისხმიერი ქცევის ვალდებულების თუ დამცავი ნორმის დარღვევა?, „შედარებითი სამართლის ქართულ-გერმანული ჟურნალი“, 4/2019, 1.

⁵⁰ რუსიაშვილი გ., „სუფთა ქონებრივი ზიანი“ – გულისხმიერი ქცევის ვალდებულების თუ დამცავი ნორმის დარღვევა?, „შედარებითი სამართლის ქართულ-გერმანული ჟურნალი“, 4/2019, 9.

⁵¹ RegBegr BT-Drucks 14/6040, 163. მითითებულია ნაშრომში: კროპპოლერი ი., გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის სასწავლო კომენტარი, თბ., 2014, § 311, ველი 8, 200.

⁵² კროპპოლერი ი., გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის სასწავლო კომენტარი, მე-13 გადაამუშავებული გამოცემა, თ. დარჯანიას და ზ. ჭეჭელაშვილის თარგმანი, ე. ჩაჩანიძე, თ. დარჯანია, ლ. თოთლაძის რედაქტორობით, თბ., 2014, § 311, ველი 8, 200.

⁵³ ვან ერპი ვ. შ. მ., წინასახელშეკრულებო ეტაპი. „ევროპული და შედარებითი სამართლის ინსტიტუტის თარგმანები, ქართული სამართლის მიმოხილვა“, 2011-2012, 42. შეად. ვაშაკიძე გ., სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, თბ., 2019, მუხლი 314, ველი 44, 49.

შეკრულების დადების საფუძვლიანი ნდობით კრედიტორი უარს იტყვის სხვა გარიგებაზე, შესაბამისად დაკარგავს სხვა გარიგების დადების შესაძლებლობას, მას შეუძლია, ზიანის სახით, მოითხოვოს არშემდგარი ხელშეკრულებიდან გამომდინარე ინტერესის დაკმაყოფილება.⁵⁴

ქართული კანონმდებლობის მიხედვით, მოვალეს არ დაეკისრება პასუხისმგებლობა „სუფთა“ ქონებრივი ზიანის ცნებაში მოაზრებული მოცულობით. „სუფთა“ ქონებრივი ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნა შეიძლება, დაეფუძნოს, მხოლოდ, დელიქტურსამართლებრივ საფუძველს. ნიშანდობლივია, რომ ამ საკითხთან მიმართებით დოქტრინაში სანინალმდეგო მოსაზრებაც არსებობს.⁵⁵ ქართული დელიქტურსამართლებრივი საფუძვლით „სუფთა“ ქონებრივი ზიანის ანაზღაურება დაკავშირებულია მიზეზობრივი კავშირის, როგორც სავალდებულო ელემენტის, განსაზღვრის პრობლემატიკასთან; პასუხისმგებლობის დასადგენად აუცილებელია, რომ მოსალოდნელი ზიანი მოვალისათვის განჭვრეტადი იყოს, ეს კი, „სუფთა“ ქონებრივი ზიანის თავისებურებების⁵⁶ გათვალისწინებით, პრაქტიკულად შეუძლებელს ხდის მოთხოვნის უფლების წარმოშობას.

6. ხანდაზმულობა

მოთხოვნის ხანდაზმულობის საკითხზე არსებობს მოსაზრება, რომ წინასახელშეკრულებო ურთიერთობიდან გამომდინარე მოთხოვნისთვის გამოყენებულ უნდა იქნეს იმ ხელშეკრულების ხანდაზმულობის ვადები, რომლის დადებასაც ისახავდნენ მხარეები მიზნად. ამდენად, მათზე გავრცელდება სკ-ს 129-ე მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებული სახელშეკრულებო მოთხოვნათა ზოგადი ხანდაზმულობის ვადები.⁵⁷ შესაბამისად, მართებულად უნდა მივიჩნიოთ ქართულ და გერმანულ დოქტრინასა და გერმანულ სასამართლო პრაქტიკაში დაფიქსირებული მოსაზრება, რომ, წინასახელშეკრულებო ბრალის გამო, მოთხოვნის მიმართ გამოიყენება გსკ-ს 195-ე პარაგრაფის ჩანაწერი, რომლის მიხედვითაც, წინასახელშეკრულებო ბრალიდან წარმოშობილი ზიანის ანაზღაურების მიმართ გამოიყენება ხანდაზმულობის სამწლიანი ვადა, თუკი დასადები ხელშეკრულება ხანდაზმულობის უფრო ნაკლებ ვადას არ ითვალისწინებს.⁵⁸

⁵⁴ ვან ერპი ჯ. ჰ. მ., წინასახელშეკრულებო ეტაპი. „ევროპული და შედარებითი სამართლის ინსტიტუტის თარგმანები, ქართული სამართლის მიმოხილვა.“ 2011-2012, 42.

⁵⁵ მელაძე გ., არასწორი ინფორმაციის გაუფრთხილებლობით მიწოდებისას დამდგარი „სუფთა“ ქონებრივი ზიანის ანაზღაურება, „შედარებითი სამართლის ჟურნალი“, 2/2020, 41.

⁵⁶ დოქტრინაში გამოკვლეულია რამდენიმე შემთხვევა საქართველოს და უცხო ქვეყნების სასამართლო პრაქტიკიდან: დანაკლისი, რომელიც გამოიწვია პირის გარდაცვალებამ, რომლის კმაყოფაზეც იმყოფებოდნენ ოჯახის წევრები; სანაპიროზე არსებული სასტუმროების მიერ შემოსავლის დაკარგვა, რომელიც გამოიწვია ნავთობის ჭაბურღილის დაზიანებამ; ზიანი, რომელიც მიადგა სპორტულ კლუბს, რადგან მისი საკვანძო მოთამაშე დაშავდა/გარდაიცვალა ავტოკატასტროფაში. მითითებულია ნაშრომში: სვანაძე ი., დელიქტური გენერალური დათქმა და პასუხისმგებლობა სუფთა სახის ქონებრივი ზიანისათვის, თბ., 2019, 41-42.

⁵⁷ მესხიშვილი ქ., კერძო სამართლის აქტუალური საკითხები თეორია და სასამართლო პრაქტიკა, ტ. I, თბ., 2020, 120.

⁵⁸ კროპპოლერი ი., გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის სასწავლო კომენტარი, მე-13 გადაამუშავებული გამოცემა, თ. დარჯანიას და ზ. ჭეჭელაშვილის თარგმანი, ე. ჩაჩანიძე, თ. დარჯანია, ლ. თოთლაძის რედაქტორობით, თბ., 2014, § 311, ველი 8, 197. ასევე, ნაშრომში მითითებული სასამართლო გადაწყვეტილება BGHZ 58, 123.

7. დასკვნა

დასკვნის სახით შეიძლება ითქვას, რომ სკ-ს 317-ე მუხლის მეორე ნაწილით განისაზღვრება, წინასახელშეკრულებო ურთიერთობის ფარგლებში ვალდებულების დაკისრების შესაძლებლობა, თუმცა არ კონკრეტდება, ვის მიმართ შეიძლება, წარმოიშვას ვალდებულება. უნდა მივიჩნიოთ, რომ წინასახელშეკრულებო ეტაპზე, ვალდებულება შეიძლება წარმოიშვას არა მხოლოდ მოლაპარაკების მხარის, არამედ სხვა ფიგურანტის – „ნამქეზებელი“ მესამე პირის მიმართაც, ვინაიდან მისი გავლენა და ზემოქმედება, წინასახელშეკრულებო ურთიერთობისას, გადამწყვეტიც კი შეიძლება, იყოს მხარეთა შემდგომი ქმედებებისათვის. პასუხისმგებლობის ფორმები და ფარგლები კი, შესაძლებელია, განისაზღვროს წინასახელშეკრულებო ურთიერთობის მომწესრიგებელი ნორმის შემავსებელი განმარტებით, უნივერსალური კეთილსინდისიერების და გულისხმიერების პრინციპების საფუძველზე, რაც კერძოსამართლებრივი ურთიერთობის ყველა მონაწილის მიმართ ვრცელდება.

სკ-ს 317-ე მუხლის მეორე ნაწილის შემადგენლობა რთულად მოიაზრებს წინასახელშეკრულებო ეტაპზე „ნამქეზებელი“ მესამე პირის მიმართ პასუხისმგებლობის დაკისრების შესაძლებლობას, რაც დადგენილია ამავე მუხლის მესამე ნაწილის დებულებით, განხილული ელემენტების, მათ შორის კრედიტორის შესაძლო დაზარალების შეცნობის პირობებში. „ნამქეზებელ“ მესამე პირს, რომელიც წინასახელშეკრულებო ურთიერთობაში ხელშეკრულების მხარეების უფლებებზე ზემოქმედებს, პასუხისმგებლობა უნდა დაეკისროს მხოლოდ კანონით პირდაპირ გათვალისწინებული ფორმითა და მოცულობით. კანონის დღევანდელი რედაქცია კი, პასუხისმგებლობის ფორმად ასახელებს მხოლოდ ნდობის საფუძველზე განეული ხარჯების ანაზღაურებას, რაც გამორიცხავს, „სუფთა“ ქონებრივი ზიანის ცნებაში შემავალი პასუხისმგებლობის დაკისრების შესაძლებლობას. სკ-ს წინასახელშეკრულებო ურთიერთობის მომწესრიგებელი ნორმა საჭიროებს განვრცობას და დამატებით რეგლამენტირებას. რეკომენდებულია, წინასახელშეკრულებო ურთიერთობებში ზიანის სახეების გაფართოება, რაც შექმნის მოვალისთვის „სუფთა“ ქონებრივი ზიანის ანაზღაურების საფუძველს; ამასთან, აუცილებელია დამატებითი მოწესრიგების შექმნა, რომელიც დააკონკრეტებს პასუხისმგებელ პირთა წრეს და მოიცავს მესამე პირების პასუხისმგებლობას.

ბიბლიოგრაფია:

1. საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი, 1997 წლის №786 კანონი, მუხლები 129, 316-317, 412; <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/31702>> [13.03.2024].
2. ბიჭია მ., კანონისმიერი ვალდებულებითი ურთიერთობები, თბ., 2016, 241.
3. ვაშაკიძე გ., სამოქალაქო კოდექსის გართულებულ ვალდებულებათა სისტემა, 2010, 88.
4. ვაშაკიძე გ., სამოქალაქო სამართლის კომენტარი, თბ., 2019, 44-47, 49.
5. კროპჭოლერი ი. გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის სასწავლო კომენტარი, მე-13 გადამუშავებული გამოცემა, თ. დარჯანიას და ზ. ჭეჭელაშვილის თარგმანი, ე. ჩაჩანიძე, თ. დარჯანია, ლ. თოთლაძის რედაქტორობით, თბ., 2014, § 311, ველი 1, 197, 199-200.
6. ლაფანაშვილი ა., კეთილსინდისიერების პრინციპის მნიშვნელობა და მოლაპარაკების მონაწილის ბრალი წინასახელშეკრულებო ეტაპზე, თბ., 2019, 37.
7. ლუთრინგჰაუსი პ., დელიქტური სამართალი, თბ., 2011, 19.
8. მარიამიძე გ., ვალდებულებითი სამართალი, ზოგადი ნაწილი, I ნაწილი, I გამოცემა, თბ., 2011, 45.

9. მელაძე გ., არასწორი ინფორმაციის გაუფრთხილებლობით მიწოდებისას დამდგარი „სუფთა“ ქონებრივი ზიანის ანაზღაურება, „შედარებითი სამართლის ჟურნალი“ 2/2020, 41.
10. მესხიშვილი ქ., კერძო სამართლის აქტუალური საკითხები თეორია და სასამართლო პრაქტიკა, ტ. I, თბ., 2020, 120.
11. მესხიშვილი ქ., წინასახელშეკრულებო ურთიერთობა, წინარე ხელშეკრულება, ბე (შედარებით სამართლებრივი ანალიზი), ქართული ბიზნესის სამართლის მიმოხილვა, VI გამოცემა, 2017; 33-34.
12. რუსიაშვილი გ., ალადაშვილი აკაკი, სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, თბ., 2019, 49.
13. რუსიაშვილი გ., ზოგადი ვალდებულებითი სამართალი, კაზუსების კრებული, თბ., 2020, 42.
14. რუსიაშვილი გ., კაზუსების კრებული, ვალდებულებითი სამართლის ზოგადი ნაწილი, თბ., 2020, 229.
15. რუსიაშვილი გ., „სუფთა ქონებრივი ზიანი“ – გულისხმიერი ქცევის ვალდებულების თუ დამცავი ნორმის დარღვევა?, „შედარებითი სამართლის ქართულ-გერმანული ჟურნალი“, 4/2019; 1, 9.
16. სვანაძე ი., დელიქტური გენერალური დათქმა და პასუხისმგებლობა სუფთა სახის ქონებრივი ზიანისათვის, თბ., 2019, 41-42.
17. ქოჩაშვილი ქ., ბრალი, როგორც სამოქალაქოსამართლებრივი პასუხისმგებლობის წინაპირობა (შედარებით-სამართლებრივი კვლევა), „სამართლის ჟურნალი №1“, 2009, 88-89.
18. ჩაჩავა ს., მოთხოვნების და მოთხოვნათა საფუძვლების კონკურენცია, თბ., 2010, 139.
19. ჭეჭელაშვილი ზ., გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის თარგმანი, თბ., 2010, 74-75.
20. ხუნაშვილი ნ., კეთილსინდისიერების პრინციპი სახელშეკრულებო სამართალში, თბ., 2014, 150, 153.
21. ჰაგენლოხი უ., არქიტექტორის პასუხისმგებლობა გერმანიაში, „შედარებითი სამართლის ქართულ-გერმანული ჟურნალი“, 2/2024, 29.
22. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2016 წლის 9 მარტის №ას-898-848-2015 განჩინება.
23. Hondius Ewoud H.(ed.), Precontractual liability: reports to the XIIIth Congress, International Academy of Comparative Law, Montreal, Canada, 18 – 24 August 1990, Deventer 1991, 11.
24. von Jhering R., Culpa in contrahendo, Jahrbuch für Dogmatik 1861. <<http://dlib-zs.mpiertmpg.de/pdf/2084719/04/1861/20847190418610005.pdf>> [13.03.2024].
25. Kiršienė J., Leonova N., Qualification of Pre-Contractual Liability and the Value of Lost opportunity as a form of losses, Mykolo Romerio universitetas, 2009, 238.
26. Lowisch M., New Law of Obligations in Germany, R.L.R. 147. <<http://www.ritsumei.ac.jp/acd/cg/law-lex/rlr20/Manfred141.pdf>> [13.03.2024].
27. Markesinis B., Unberath H., Johnson A., The German Law of Contracts, 2006; 97, 103, 192.
28. Markesinis B., Unberath H., Johnson A., The German Law of Torts, a Comparative Treatise, 2002, 60.
29. Neue Juristische Wochenschrift (NJW) 1970, 1840-1841.
30. Thai Bao Anh. CULPA IN CONTRAHENDO IN ENGLISH LAW, Hanoi, 2006, 5. <<https://www.yumpu.com/en/document/read/7777563/culpa-in-contrahendo-in-english-law-bao-partners>> [13.03.2024].
31. Volens U., Expert's Liability to a Third Person at the Point of Intersection of the Law of Contract and the Law of Delict, Juridica International, XVII, 2010, 187. <https://www.juridicainternational.eu/public-pdf/ji_2010_XVII_176.pdf> [13.03.2024].
32. Wendehorst C., Precontractual Liability in European Private Law, 1 JETL, 2010, 381.
33. Zimmermann R., The Law of Obligations: Roman Foundations of the Civilian Tradition, Oxford, 1990, 245.
34. Zimmermann R., Whittaker S., Good Faith in European Contract Law, Cambridge University Press, 2000, 24.
35. BGH, judgment of June 17, 1991 – II ZR 171/90. <<https://research.wolterskluwer-online.de/document/5bdac224-b34f-44f1-81e0-c0cdfddca809>> [13.03.2024].